

УКРАЇНЬСЬКА СПАДЩИНА: ВІД ТРИПІЛЛЯ ДО СУЧАСНОСТІ

16 листопада 2023 р. у м. Києві у приміщенні Науково-дослідного інституту українознавства Міністерства освіти і науки України (далі – НДІУ), вул. Ісаакяна, 18, відбувся Всеукраїнський круглий стіл з міжнародною участю, присвячений 130-й річниці відкриття пам'яток Трипільської культури Вікентієм Хвойкою біля с. Трипільля на Київщині (формат проведення – офлайн та онлайн). Науковці, освітяни та представники громадянського суспільства активно обговорювали низку важливих проблем, які наразі постали перед Українською державою та її громадянами під час повномасштабної російсько-української війни, вирішення яких посприє актуалізації збереження неповторної й унікальної культурної спадщини України від Трипільля до сьогодення та консолідує українську політичну націю й пришвидшить перемогу над російськими загарбниками.

Під час проведення наукового заходу його учасники обговорили такі пріоритетні проблеми: створення музею Вікентія Хвойки в Києві; традиційна культура українців як основа формування національної ідентичності; українська мова та українська історія як багатоманітна складова життєдіяльності української спільноти; національна культурна спадщина в контексті освітніх реформ; міжнародний досвід використання культурно-історичних реконструкцій та пам'яток Кукутені-Трипільської культури в освіті і виробництві; інноваційні проекти етногенезу українського народу (археологічні парки, етнопарки, туристичні українські та міжнародні маршрути, реконструкції, сувеніри, професійна підготовка кадрового потенціалу) на основі фундаментальних та прикладних досліджень; археологічні дослідження Трипільської культури в роки незалежності України.

Задля успішного проведення наукового форуму був сформований організаційний комітет. Його очолив доктор філософії, професор, заслужений працівник освіти України, лауреат Державної премії України в галузі науки і техніки, директор НДІУ В. Г. Чернець. Заступниками голови оргкомітету стали: доктор філософських наук, професор, завідувач відділу культурології НДІУ В. Ф. Ятченко і кандидат історичних наук, старший науковий співробітник відділу культурології НДІУ О. В. Трачук.

До оргкомітету увійшли: науковий співробітник відділу українознавства в науково-освітньому просторі НДІУ В. П. Башинський; помічник директора, науковий співробітник відділу військово-патріотичного виховання НДІУ Г. О. Богданович; завідувачка господарством НДІУ І. М. Воропай; доктор філологічних наук, професор кафедри української літератури Волинського національного університету імені Лесі Українки В. Ф. Давидюк; кандидат історичних наук, доцент кафедри культури, методики навчання історії та спеціальних історичних дисциплін Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського В. А. Косаківський; доктор філософських наук, професор, завідувач відділу військово-патріотичного виховання НДІУ В. С. Крисаченко; доктор історичних наук, професор, декан факультету з історії та філософії Одеського національного університету ім. І. І. Мечникова В. Г. Кушнір; кандидат історичних наук, вчений секретар НДІУ Ю. О. Лебедева; заступник директора з наукової роботи Інституту проблем виховання НАПН України Р. В. Малиношевський; кандидат історичних наук, старший науковий

співробітник НДІУ, старший науковий співробітник Інституту археології НАН України А. В. Скиба; народний майстер України, член Національної спілки художників України, член Спілки дизайнерів України, засновник музею реконструкцій «Дивосвіт Трипілля» Л. І. Смолякова; науковий співробітник відділу інформаційного забезпечення та наукових комунікацій НДІУ О. Є. Сцібан; кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії та історії Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського Т. С. Тимошенко. Організаційним секретарем оргкомітету став науковий співробітник відділу культурології НДІУ О. А. Чирков.

Треба відзначити, що проведення Всеукраїнського круглого столу з міжнародною участю «Українська спадщина: від Трипілля до сучасності» та її результати здійснено у контексті виконання фундаментальних та прикладних науково-дослідних робіт (далі – НДР), які виконуються науковими співробітниками НДІУ у 2023 р.: 1. «Етногенез українського народу у світлі сучасних наукових даних та методологічних підходів» (керівник фундаментальної НДР (2022–2024) – В. Ф. Ятченко); 2. «Етнокультурний розвиток сучасного українського суспільства в умовах політики реваншу російської федерації» (керівник фундаментальної НДР (2021–2023) – Ю. С. Фігурний); 3. «Формування нової української політичної нації: екзистенційні виклики війни, глобальна проукраїнська консолідація, інтенсифікація євроінтеграційних процесів» (керівник прикладної НДР (2023–2024) – В. С. Крисаченко); 4. «Українознавство в системі національно-патріотичного виховання учнівської молоді в процесі збереження

Виступає Василь Чернець

та відтворення ідентичності української нації в Україні та за кордоном» (керівник прикладної НДР (2023–2024) – О. О. Газізова); 5. «Українознавство у впровадженні національно-патріотичного виховання в освітній та гуманітарний простір України в умовах війни» (керівник прикладної НДР (2023–2024) – О. В. Шакурова); 6. «Особливості сучасної державної мовної політики в східних і деокупованих регіонах України» (керівник прикладної НДР (2023–2024) – Ю. О. Лебедева).

Попри всі труднощі, пов'язані прямо й опосередковано з повномасштабною російсько-українською війною, у четвер, 16.11.2023 р., з дотриманням усіх рекомендацій МОН України науковий форум розпочав свою роботу. З 10.30 до 11.00 здійснено реєстрацію учасників заходу. Об 11.00 відбулося його відкриття, а завершив він свою роботу о 17.00.

Всеукраїнський круглий стіл з міжнародною участю «Українська спадщина: від Трипілля до сучасності» розпочав роботу із заслуховування вступного слова

керівника Інституту. Директор НДІУ В. Г. Чернець нагадав присутнім про жорсткі вимоги керівництва МОН України щодо проведення велелюдних наукових заходів в умовах воєнного часу, а саме необхідність під час повітряної тривоги перебувати усім у бомбосховищах. Тому Василь Гнатович представив учасникам круглого столу Ю. С. Фігурного, який мав у разі потреби супроводити всіх до найближчого укриття, яке розташоване на території лікарні «Охматдит».

Аналізуючи перебіг повномасштабної російсько-української війни та роль Інституту у вирі воєнного лихоліття, В. Г. Чернець наголосив: «Трипілля – це культурна спадщина українського народу і нам треба всіляко її вивчати, оберігати та пропагувати. Під час російсько-української війни треба сміливіше любити Україну. Не оглядатися, що скажуть сусіди та союзники в Європі та у світі, а з чітко визначеною науковою послідовністю аргументовано відстоювати і захищати українську історичну і духовну спадщину. Нині це головний

пріоритет Інституту. 14 листопада 2023 року наукові співробітники та аспіранти Інституту відвідали Музей становлення української нації, який є нашим справжнім і надійним партнером та з яким підписано угоду про співпрацю. Хочу відзначити, це перший в Україні інноваційний музей багатоміскової історії нашої країни та української нації. Великою честю для нас було те, що, незважаючи на щільний графік, екскурсію провів особисто засновник музею, ветеран російсько-української війни Валерій Галан. Валерій Васильович близько трьох годин розповідав нам про героїчне минуле України, починаючи від Трипільської культури аж до сьогодення, та унаочнював свою розповідь надзвичайно цікавими експонатами. В музеї є 25 експозицій з абсолютно реалістичними фігурами видатних постатей: князів, королів, гетьманів, військових, інтелектуалів, політиків, релігійних діячів, учасників Другої світової війни, ветеранів російсько-української війни, вчених, артистів,

спортсменів та інших відомих особистостей, які творили й творять історію України, виконаних у стилі експонатів Музею воскових фігур мадам Тюссо. В основі музейних експозицій – реальні історичні факти, спрямовані на пробудження національної свідомості українців, підняття самооцінки нації, відчуття гідності, свободи та патріотизму. В умовах повномасштабної російської агресії експозиції Музею становлення української нації сприяють згуртуванню українців та пришвидшують перемогу над ворогом. Будемо ще сильніше любити Україну та разом оберігати її культурну спадщину! Це лише один, але дуже показовий приклад, як небадужі українці роблять важливу справу, прославляючи і зберігаючи історичні надбання рідної нації. І сьогоднішній круглий стіл – це наш важливий крок у цій надзвичайно вагомій роботі».

Після завершення виступу керівника Інституту відбувся показ колекції одягу «Далеке та близьке Трипілля»,

Показ колекції одягу

Виступає Павло Мовчан

організований старшим майстром Кошунського закладу (професійно-технічної) освіти «Київський професійний коледж мистецтва та технологій сервісу» Наталією Рандюк. На сцену під музичний супровід українських народних пісень вийшло восьмеро чарівних дівчат, вбраних у гарні шати, які були створені та реконструйовані за мотивами трипільської антропоморфної пластики та за зображеннями на тогочасній енеолітичній кераміці. Кожна з них тримала в руках горщик з трипільським орнаментом. Опісля до них приєднався юнак, який згодом обрав собі «наречену». Ймовірно, учасники наукового форуму стали свідками відтворення ритуалу трипільського весілля. Завершення цього своєрідного перформансу справило велике враження на присутніх, кожен із них відчув, що Трипілля є близьким по духу, ментальності й світовідчуттях до українських народних звичаїв і традицій.

Відомий поет, голова Всеукраїнського товариства «Просвіта», лауреат Національної премії України імені Тараса

Шевченка П. Мовчан привітав учасників круглого столу і наголосив, що Трипільська культура у радянську тоталітарну добу перебувала під своєюрідною забороною, тому настав час показати її унікальність та дотичність до української культури. Також Павло Михайлович згадав, як підлітком випадково знайшов з братом кам'яну сокиру та відчув потужну енергетику, яку вона випромінювала. На його переконання, не лише праця, як про це писав Ч. Дарвін, зробила людину людиною, а духовні практики допомагають людині стати людиною й нести у цей світ добро й любов.

Народний майстер України, член Національної спілки художників України, член Спілки дизайнерів України, засновник музею реконструкцій «Дивосвіт Трипілля» Л. Смолякова виголосила доповідь «Впровадження в навчальних закладах за матеріалами наукових досліджень Трипілля реконструкцій одягу, кераміки, дизайну у всеукраїнських та міжнародних проектах». Людмила Іванівна відзначила важливість використання

Людмила Смолякова

під час навчального процесу здобутків наших пращурів з метою формування в українській молоді поваги і любові до минулого України.

Доктор філологічних наук, провідний науковий співробітник відділу культурології НДІУ Ю. Мосенкіс, автор багатьох

монографій і книг, зокрема «Трипільський прасловник української мови» (2001), «Трипільська генеза милозвучності української мови» (2002), «Трипільська держава в Україні» (2003), «Трипільська міфологія: короткий словник термінів» (2003), «Розшифрування протоіндоєвропейської трипільської писемності» (2006), «Словник трипільської спадщини в українській мові» (2006) та інших, у доповіді «Трипілля: мова, писемність, прадержавність» наголосив, що мова – це божественний дар, а звук і знак стали одними з чинників творення людської цивілізації.

Доктор педагогічних наук, професор, дійсний член Національної академії педагогічних наук України, заступник голови Всеукраїнського товариства «Просвіта» Г. Філіпчук виступив з доповіддю «Українознавство як парадигма освітньої політики», у якій, зокрема, відзначив важливість повернення українознавства як навчальної дисципліни в освітній процес початкової, середньої та вищої школи.

Юрій Мосенкіс

Георгій Філіпчук

Андрій Скиба

Кандидат історичних наук, старший науковий співробітник відділу культурології НДІУ та старший науковий співробітник Інституту археології НАН України А. Скиба у доповіді «Актуалізація археологічної спадщини України в сучасному науковому просторі», зокрема, наголосив, що народи, які мешкали на території України від найдавніших часів до сьогодення, залишили після себе великий культурний спадок, який, без сумніву, є надбанням української культури. Це культурне багатство, відзначив вчений, треба оберігати, вивчати та популяризувати серед громадян України для посилення їх громадянської свідомості, оскільки національна ідея – це передусім національна культура.

Кандидат історичних наук, доцент, викладач кафедри мистецтвознавства та мистецької освіти Київської державної академії декоративно-прикладного мистецтва і дизайну імені Михайла Бойчука О. Босий виступив з доповіддю «Архаїчні символи і знаки у візуальному просторі сучасного українського

Олександр Босий

суспільства», у якій розкрив величезний етнозахисний механізм української культури, який допомагає українцям зберігати свою самобутність та передавати свої найкращі здобутки майбутнім поколінням.

Викладач Київського професійного будівельного коледжу В. Проценко

Володимир Проценко

виголосив доповідь «Національне та військово-патріотичне виховання в навчальному закладі», зосередивши увагу на важливості цієї навчальної дисципліни в українській школі, оскільки вона формує в українських юнаків та дівчат любов до Батьківщини, патріотизм, гідність і бажання захищати її суверенітет. Особливо це, наголосив виступаючий, важливо в умовах повномасштабної російсько-української війни, коли всеукраїнська підтримка дала можливість зупинити наступ ворога та поступово розпочати процес його вигнання з теренів Української держави.

Доктор психологічних наук, доцент Інституту соціальної та політичної психології Національної академії педагогічних наук України О. Яремчук у доповіді «Цивілізаційна суб'єктність України: від Трипілля до сучасності» наголосила, що в умовах російсько-української війни відбулася кардинальна зміна пріоритетів України, від її об'єктності до суб'єктності. Наразі, відзначила

доповідачка, українці живуть за таким своєрідним девізом: «Ціна життя – свобода! Ціна свободи – життя». Кожного дня захисники і захисниці України ціною власного життя зберігають право українців на свободу жити за своїми правилами і традиціями, а не за постулатами й «скрепами» рашистського злочинного «руського мира».

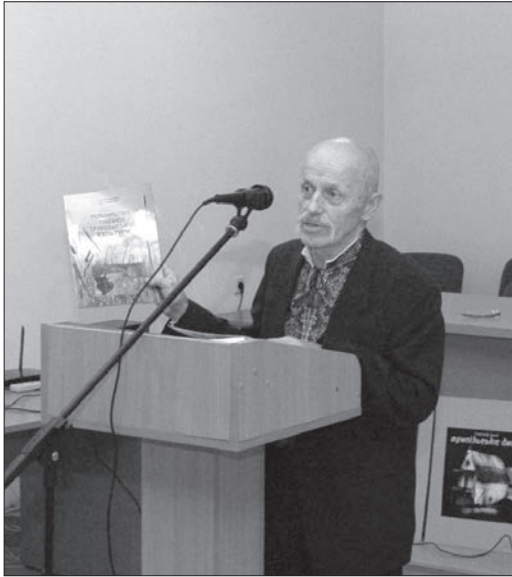
Кандидат історичних наук, доцент кафедри культури, методики навчання історії та спеціальних історичних дисциплін Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського В. Косаківський в режимі онлайн виступив з доповіддю «Вивчення, збереження і популяризація української етнічної спадщини у Вінницькому державному педагогічному університеті імені Михайла Коцюбинського», у якій наголосив про важливість системного і комплексного підходу щодо осмислення та впровадження культурної спадщини українського народу в освітньо-науковий процес.

Оксана Яремчук

Віктор Косаківський

Олексій Трачук

Кандидат історичних наук, старший науковий співробітник відділу культурології НДІУ О. Трачук у доповіді «Пізнотрипільське поселення під фундаментами Успенського собору Києво-Печерської лаври та виставка реконструкцій трипільської кераміки Людмили Смолякової в цьому ж соборі», зокрема, відзначив, що трипільське культурне надбання потребує професійного вивчення та фахового відтворення його найкращих зразків, а саме: кераміка, антропоморфна пластика, візерункове мистецтво тощо, для збагачення української культури.

Кандидат філологічних наук, доцент кафедри слов'янської та романо-германської філології Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського О. Коломієць виступила з доповіддю «Трипільська тема в українській літературі», у якій повідомила присутніх про вагомий внесок у популяризацію трипільської тематики відомої діаспорної літераторки Докії Гуменної, яка у своїй

Олена Коломієць

книзі «Благослови Мати» реконструювала духовний світ трипільської людності.

Заступник головного редактора газети «Українська молодь» Л. Коваленко у доповіді «Проект «Трипільська культура» відзначив, що українські журналісти, започатковуючи цю важливу

Леонід Коваленко

ініціативу, сподіваються на підтримку громадськості, щоби якомога краще інформувати українців про великі здобутки і культурні досягнення носіїв трипільської культури та популяризувати їх надбання як в Україні, так і за її межами.

Старший науковий співробітник Державного історико-культурного заповідника «Трахтемирів» Д. Іванов виступив з доповіддю «Необхідність ревіталізації Трахтемирова для збереження значущої історико-культурної пам'ятки та цілей національно-патріотичного виховання», у якій наголосив на важливості популяризації за допомогою бізнесових структур української культурної спадщини загалом і трипільських надбань зокрема.

Дмитро Іванов

Після завершення виступу Д. Іванова кандидат історичних наук, завідувач відділу української етнології НДІУ Ю. Фігурний висловив внести до ухвали рішень круглого столу пропозицію звернутися з клопотанням до органів влади щодо відновлення роботи Державного

історико-культурного заповідника «Трахтемирів» у повному обсязі.

Кандидат юридичних наук, професор, заступник генерального директора з інновацій Науково-дослідницького інституту з інновацій, керівник філії НДІУ у Швейцарській Конфедерації А. Козка в режимі онлайн виголосив доповідь «Трипільська цивілізація та успішне майбутнє України!», у якій, зокрема, відзначив важливість залучення трипільської культурної спадщини до сучасного українського будівельного дизайну, а саме оздоблення новобудов декоративними елементами трипільської культурної спадщини.

Андрій Козка

Старший викладач кафедри англійської мови Національного університету біоресурсів і природокористування С. Коваленко виступила з доповіддю «Трипільська культура як засіб формування національної свідомості учнівської та студентської молоді» і розповіла присутнім про те, як важливо використовувати величезні надбання

Світлана Коваленко

Трипільської культури для посилення національної ідентичності та патріотизму в середовищі української молоді, особливо в умовах повномасштабної російсько-української війни.

Науковий співробітник відділу культурології НДІУ О. Чирков у доповіді

Олег Чирков

«Етнічна генеза українців у терміносистемі українознавства та позиціонування творців археологічної культури Кукутєні-Трипілья», зокрема, наголосив, що у вивченні цієї унікальної енеолітичної культури є дуже важливим комплексний і системний українознавчий підхід.

Доктор, викладач кафедри польсько-українських студій факультету міжнародних і політичних студій Ягеллонського університету О. Кіх-Маслей в режимі онлайн виголосила доповідь «Культурна спадщина українців у Польщі (від Лемківщини до Підляшшя) – проблема зникнення. Пропозиція віртуального музею», у якій зазначила про важливість опрацювання, збереження та популяризації української культурної спадщини за межами Української держави.

Ольга Кіх-Маслей

Кандидат історичних наук, провідний науковий співробітник Музею історії книги та друкарства В. Саєнко у доповіді «Листування Вікентія Хвойки і Антоніни Скриленко», зокрема, наголосив на важливості подальшого вивчення

епістолярної спадщини першовідкривача археологічної культури Кукутені–Трипілля.

Науковий співробітник лабораторії естетичного виховання та мистецької освіти Інституту проблем виховання Національної академії педагогічних наук України С. Ничкало виголосила доповідь «Трипільська культура в естетичному вихованні школярів», у якій зазначила, що культурна спадщина трипільців має, на її думку, великий потенціал в освітньо-навчальному процесі та у формуванні культурно-мистецьких ідеалів у сучасної української молоді.

Світлана Ничкало

Після завершення основної програми круглого столу відбулося обговорення результатів та прийняття його ухвали. У заключному слові В. Чернець відзначив, що трипільське культурне надбання є важливою складовою частиною української культурної спадщини, тому воно потребує фахового вивчення, збереження та популяризації в Україні

та за її межами. «А нам, українцям, треба ще сильніше любити Україну та її самобутню культуру!» – наголосив Василь Гнатович.

За підсумками роботи учасники наукового форуму прийняли ухвалу:

1) Звернутися до керівництва Міністерства культури та інформаційної політики України з клопотанням створити музей В. Хвойки.

2) Звернутися до керівництва Міністерства освіти і науки України з пропозицією повернути до переліку освітньо-наукових спеціальностей «етнологію», а у навчальні заклади – «українознавство» як навчальний предмет.

3) Звернутися до керівництва Міністерства освіти і науки України з пропозицією впровадити в освітній процес напрацювання та художні реконструкції одягу, кераміки, дизайну культурної спадщини Трипілля Л. Смолякової.

4) Звернутися до керівництва Міністерства культури та інформаційної політики України з клопотанням про відновлення у повному обсязі роботи Державного історико-культурного заповідника «Трахтемирів».

Науковий співробітник відділу інформаційного забезпечення та наукових комунікацій НДІУ О. Сцібан здійснив фотофіксацію круглого столу.

Юрій ФІГУРНИЙ

orcid.org/0000-0002-6463-0920
кандидат історичних наук, завідувач
відділу української етнології НДІУ

Ольга ШАКУРОВА

orcid.org/0000-0001-9842-2997
кандидат історичних наук,
старший науковий співробітник
відділу української етнології НДІУ